

ATT GE ALLA BARN EN CHANS

Tidiga insatser för barn med läs- och skrivsvårigheter och dyslexi

RAPPORT 1 DECEMBER 2008
KOD-KNÄCKARNA, IDEELL FÖRENINGEN

Genomfört med stöd av:

- Stiftelsen Oscar och Maria Ekmans donationsfond
- Gålostiftelsen
- Myndigheten för skolutveckling
- Byggmästare Axel Alms stiftelse
- Petrus och Augusta Hedlunds stiftelse
- Signe och Olof Wallenius stiftelse
- Stiftelsen Oscar Hirsch Minne
- Kungl. Patriotiska sällskapet
- Sven och Dagmar Saléns stiftelse
- Stiftelsen Ulf Lundahls Minnesfond
- Prins Carl Gustaf Stiftelse
- Stiftelsen Clas Groschinskys fond
- Dahlströmska stiftelsen
- CF Lundströms stiftelse

Louise Belfrage, projektsamordnare
Lotti Fred, projektledare
Kod-Knäckarna, ideell förening
Riddarvägen 24, 181 42 Lidingö
070-562 36 12
Louise.belfrage@telia.com
www.kodknackarna.se

KOD-KNÄCKARNA

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Förord	3
2. Projektbeskrivning "Att ge alla barn en chans"	4
3. Föräldramaterialet som projektet har utgått ifrån	8
4. Planerad fortsättning av projektet	10
5. Referenser för Kod-Knäckarnas projekt	12

1. FÖRORD

Idag befinner sig mer än vart sjätte barn i riskzonen för läs- och skrivsvårigheter vid skolstart. Man räknar med att 5-8 % av befolkningen har dyslexi.

I de internationella studierna PIRLS och PISA, som mäter elevers läs- och skrivkunskaper, ser vi hur Sverige tydligt faller tillbaka från sin framskjutna position. Den bristfälliga kunskapen om läs- och skrivsvårigheter inom skolan och lärarutbildningen under de senaste 15 åren kommer att få negativa följder under lång tid framöver.

Mer än 15 % av barnen i den svenska skolan har ett annat modersmål än svenska och är därmed extra utsatta. Det är vår förhoppning att det översättningsprojekt som vi nu genomför kommer att innebära en bättre framtid för många av de barn som börjar skolan inom de närmaste tio åren. Med hjälp av vårt föräldramaterial ges barnens föräldrar en större möjlighet att möta den svenska skolan och lärarna på ett bättre sätt. Härmed kommer föräldrarna också att kunna spela en betydande roll för sina barns läsutveckling.

Detta projekt har kunnat genomföras tack vare stöd från olika stiftelser, fonder och myndigheter.

- Stiftelsen Oscar och Maria Ekmans donationsfond
- Gålöstiftelsen
- Myndigheten för skolutveckling
- Byggmästare Axel Alms stiftelse
- Petrus och Augusta Hedlunds stiftelse
- Signe och Olof Wallenius stiftelse
- Stiftelsen Oscar Hirsch Minne
- Kungl. Patriotiska sällskapet
- Sven och Dagmar Saléns stiftelse
- Stiftelsen Ulf Lundahls Minnesfond
- Prins Carl Gustaf Stiftelse
- Stiftelsen Clas Groschinskys fond
- Dahlströmska stiftelsen
- CF Lundströms stiftelse

Med förhoppning om att materialet kommer många barn, föräldrar och lärare till godo!

*Louise Belfrage, projektsamordnare
Ordförande i Kod-Knäckarna, ideell förening*

2. PROJEKT BESKRIVNING "ATT GE ALLA BARN EN CHANS"

"Att ge alla barn en chans: Tidiga insatser för barn med läs- och skrivsvårigheter och dyslexi" är ett projekt om vikten av samverkan mellan föräldrar och lärare i arbetet med att tidigt upptäcka barn i riskzonen för läs- och skrivsvårigheter och dyslexi.

Syftet med projektet är att underlätta mötet mellan barnens föräldrar och lärare genom att förse föräldrar med enkla verktyg på ett språk som de behärskar.

Den ideella föreningen Kod-Knäckarna har redan tidigare utvecklat "smart" information, särskilt anpassat för föräldrar, som skall göra föräldrar vaksamma på om just deras barn kan ligga i riskzonen för läs- och skrivsvårigheter och dyslexi. Detta material har nu översatts och bearbetas för att anpassas till den nya målgruppen.

Målgrupp

- Föräldrar som har ett annat modersmål än svenska och som har barn som går i första klass. Mycket tidiga och riktade insatser betonas av forskarna i arbetet med att förhindra läs- och skrivsvårigheter. Det är en kunskap som sällan når ut till föräldrar i tid. Därför vänder sig projektet till föräldrar till barn i årskurs 1, då den formella läs- och skrivinläringen börjar.
- Språken är: Arabiska, persiska, kurdiska/sorani, somaliska och engelska.

Mål

- Att medverka till att hitta även de barn med annat modersmål än svenska som ligger i riskzonen för läs- och skrivsvårigheter direkt när de börjar skolan, och innan de hinner utveckla sätt att dölja sina problem. Målet är att dessa barn ska få hjälp och stöd både hemma och i skolan på samma sätt som sina helt svenskspråkiga kamrater.
- Att hitta en väg för att underlätta mötet och kommunikationen mellan föräldrar och lärare i arbetet med att stödja barn med läs- och skrivsvårigheter.

Metod

- Att översätta och kulturellt anpassa föräldramaterialet, cd och broschyr "Föräldrar – en resurs för sina barn", till fem olika språk som kommer att vara de vanligaste språken bland barn som har ett annat modersmål än svenska och som börjar i årskurs 1 under 2008-2010.

KOD-KNÄCKARNA

- Att låta en mindre grupp föräldrar utvärdera detta material i samarbete med logopedier/modersmåls lärare.
- Att ta stöd av vår referensgrupp som består av forskare som är väl insatta i detta ämne.

Referensgrupp för projektet

Monica Axelsson, docent, Centrum för tvåspråkighetsforskning,
Stockholms universitet

Kenneth Hyltenstam, professor, Centrum för tvåspråkighetsforskning,
Stockholms universitet

Mats Myrberg, professor i specialpedagogik, Institutionen för utbildningsvetenskap med inriktning mot språk och språkutveckling, Stockholms universitet

Bakgrund till projektet

Idag befinner sig mer än vart sjätte barn i riskzonen för läs- och skrivsvårigheter. 5-8 % av alla barn i en årskull har dyslexi. Barnen med ett annat modersmål än svenska har det extra svårt i den svenska skolan. Denna grupp är så stor som 15 % av grundskolebarnen. Många av dessa barn har föräldrar som inte talar svenska och som därför inte har samma chans att hjälpa sina barn att lyckas med sitt skolarbete.

För barnens utveckling är det av avgörande betydelse hur samarbetet mellan föräldrarna och skolan fungerar. Det är därför av yttersta vikt att man lyckas göra föräldrarna till dessa barn uppmärksamma på hur de själva kan bidra till sina barns språk- och läsutveckling.

Det är också viktigt att man tidigt hittar de barn som ligger i riskzonen för läs- och skrivsvårigheter eftersom dessa barn kommer att vara särskilt utsatta i den svenska skolan. Om barnen kan få adekvat hjälp med läsinlärningen redan när de börjar skolan så besparar man dem många bekymmer senare i livet.

Barnens självkänsla och självförtroende blir intakta när de vuxna runt barnet ser, förstår och agerar gemensamt. Barnets motivation kan då hållas uppe och fungera som en viktig motor genom hela grundskolan. Insikt, förståelse och ett gott samarbete mellan föräldrar och lärare är helt avgörande för hur det går för en stor grupp barn idag.

Bakgrund om barn med svenska som andraspråk

Minst 15 % av barnen som går i grundskolan idag har ett annat modersmål än svenska. I storstadsområdena Stockholm, Göteborg och Malmö är i genomsnitt vart tredje barn berättigad till modersmålsundervisning. I vissa förorter har fler än

KOD-KNÄCKARNA

---

50 % av barnen ett annat modersmål än svenska. Många av dessa barn har föräldrar som inte talar någon svenska alls. Det är en växande andel barn i förskola och grundskola som har en annan språklig och kulturell bakgrund än den svenska.

Betygsresultaten visar att ungdomar i områden där en stor andel av befolkningen har en annan kulturell bakgrund än den svenska har lägst andel sökande till gymnasieskolans program. Många elever lämnar också grundskolan utan behörighet till gymnasieskolan. 2006 angav Skolverket att 91,3 % av de elever med svensk bakgrund som lämnar årskurs 9 var behöriga till gymnasieskolan. Av dem med utländsk bakgrund har 78,3 % behörighet till gymnasieskolan. Dessutom hade 51 % av eleverna, som ej klarade gymnasieskolan på tre år, utländsk bakgrund.

Det kan vara svårare att upptäcka läs- och skrivsvårigheter och dyslexi hos personer med annat modersmål än svenska. Våren 2007 kom en larmrapport som avslöjar hur vissa barn med invandrarbakgrund blir feldiagnostiserade och placerade i särskolan istället för att få det stöd de behöver för sin språkutveckling. Vad denna felaktiga diagnos innebär för dessa barns framtida möjligheter i det svenska samhället är inte svårt att föreställa sig.

Projektets tidsplan 2008

nov 2007- sept 2008	Ordna finansiering.
januari – maj	Kontakta samarbetskommun, referensgrupp, samt översättningsexperter.
mars 2008 – feb 2009	Översätta, kvalitetsgranska och kulturellt anpassa föräldramaterialet, ny formgivning. Hitta en testgrupp för materialet.
mars 2009	Tryckning av materialet.

Genomförande av projektet ”Att ge alla barn en chans”

Vi har under 2008 översatt, bearbetat och kulturellt anpassat vårt föräldramaterial, ”Föräldrar – en resurs för sina barn” (en cd och en broschyr) till fem olika språk: Arabiska, persiska, sorani, somaliska och engelska. Språken är de som vi bedömer vara vanligast bland föräldrarna till barnen som börjar skolan hösten 2008-2010. Vi håller nu på att kvalitetssäkra översättningarna.

När vi har valt språk har vi tittat speciellt på Stockholms stad, Huddinge kommun och Solna stad. Dessa språk är också de som Statistiska centralbyrån rekommenderar.

KOD-KNÄCKARNA

Vi har under arbetet gång anlitat en översättningsbyrå som har tagit fram nya texter till både cd:n och broschyren. De har också arbetat fram de ljudfiler som behövdes till cd:n, och står även för layoutarbetet av broschyrerna.

Vi har dessutom anlitat en byrå för att göra om vår cd från att bara innehålla en svensk version till att nu innehålla alla sex språk på en och samma cd. Cd:n består alltså av både text- och ljudfiler på de olika språken. När man använder cd:n får man fram en meny där man får välja vilket av de sex språken som man vill använda. Det finns även en ny funktion på cd:n som gör att man inte behöver titta på alla 91 bilderna i en följd direkt efter varandra. Istället kan man i en annan meny gå direkt till valbart avsnitt av dem som cd:n innehåller:

1. Inledning
2. Dyslexi och läs- och skrivsvårigheter
3. Tala med skolan
4. Tidiga tecken
5. Råd till dig som förälder

Cd:n har också fått en ny framsida där titeln "Föräldrar – en resurs för sina barn" samt övrig information står på alla sex språken.

Både broschyren och cd:n innehåller nytagna bilder. Bilderna är fotograferade av fotograf Ian Smythe på Skytteholmsskolan i Solna under våren 2008.

Vi håller fortfarande på att testa och utvärdera det översatta materialet med hjälp av specialister, modersmåls lärare och föräldrar med ett annat modersmål än svenska. I detta arbete har vi även kontakt med våra främsta läsforskare, samt våra mest framstående forskare på området tvåspråkighet. Först när vi är helt färdiga med utvärderingarna kommer vi att trycka upp det nya materialet.

Broschyren beräknas vara klar att tryckas upp på sex olika språk inom några månader. Cd:n finns idag i en version som är helt på svenska. Den nya versionen som kommer att innehålla sex olika språk, inklusive svenska, finns än så länge bara som en version anpassad för Internet, men beräknas kunna tryckas upp i mars 2009.

3. FÖRÄLDRAMATERIALET SOM PROJEKTET HAR UTGÅTT IFRÅN

Kod-Knäckarnas första projekt startades 2004 av Louise Belfrage och Suzanne Heimdal som båda har egna erfarenheter som föräldrar till barn med läs- och skrivsvårigheter och dyslexi. De ville bidra med ett brukarperspektiv och tog därför fram "smart" information särskilt anpassad för föräldrar.

Informationsmaterialet utgår från ledande forskningsteorier och ger bakgrunden till vad läs- och skrivsvårigheter är och vad föräldrar och lärare kan göra för att tillsammans hjälpa barnen. Följande punkter betonas av forskarna:

- Tidiga och riktade insatser, redan i årskurs 1, är nödvändiga för att förhindra läs- och skrivsvårigheter – en kunskap som sällan når ut till föräldrar i tid.
- Hög lärarkompetens är den enskilt viktigaste faktorn för framgång i skolan. En skicklig lärare använder flera olika metoder, och kan anpassa undervisningen efter varje barn.
- Föräldrarnas kompetens behöver höjas för att de ska kunna tillvarata sina barns intressen. Föräldrar står barnen närmast. Med rätt information och insikt är de en resurs för sina barn på både kort och lång sikt. Kunniga föräldrar ökar chanserna till ett gott samarbete med lärare kring barnens läs- och skrivutveckling.
- Barnens självkänsla och självförtroende förblir intakta när de vuxna runt barnet ser, förstår och agerar gemensamt. Barnets motivation kan då hållas uppe och fungera som en viktig motor genom hela grundskolan. Insikt, förståelse och ett gott samarbete mellan föräldrar och lärare blir helt avgörande för hur det går för en stor grupp barn.

Föräldramaterialet som översatts och bearbetats:

- "Föräldrar - en resurs för sina barn", cd 25 minuter
Cd:n beskriver vad läs- och skrivsvårigheter och dyslexi är. Här kan man lyssna och läsa i sin egen takt. På ett enkelt sätt får man veta hur man kan hjälpa sitt barn i vardagslivet och med skolarbetet redan från starten. Materialet är gjort för föräldrar, men även lärare efterfrågar materialet som kan ligga till grund för en bra dialog. Vårt material betonar betydelsen av samarbete mellan föräldrar och lärare. Materialet har utvecklats av Kod-Knäckarna i samarbete med dr. Ian Smythe, IBIS Consultants Ltd. och logoped Bodil Andersson, Spella AB.

KOD-KNÄCKARNA

- "Föräldrar - en resurs för sina barn", broschyr 20 sidor
Broschyren beskriver vad läs- och skrivsvårigheter och dyslexi är. På ett enkelt sätt får man veta hur man kan hjälpa sitt barn i vardagslivet och med skolarbetet redan från starten. Materialet är gjort för föräldrar, men även lärare efterfrågar materialet som kan ligga till grund för en bra dialog. Vårt material betonar betydelsen av samarbete mellan föräldrar och lärare. Materialet har utvecklats av Kod-Knäckarna i samarbete med logoped Bodil Andersson, Spella AB.

4. PLANERAD FORTSÄTTNING AV PROJEKTET

Projektet "Föräldrar - en resurs för sina barn" är ett projekt i fyra steg. Här följer en kort presentation av Kod-Knäckarnas tidigare projekt, samt av det föreningen ämnar göra framöver.

Steg 1: Läsåret 2004-2005 genomförde Kod-Knäckarna ett pilotprojekt i Vallentuna kommun med stöd från Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond. Målgrupp var föräldrarna till alla barn i skolår 1 (370 barn) och barnens lärare, skolpolitiker, rektorer m.fl.

Ett informationspaket, särskilt anpassat för föräldrar, i form av en cd (25 minuter) och en broschyr (20 sidor) togs fram. Samma material gick till barnens lärare, som också fick en riktad specialföreläsning.

Steg 2: Läsåret 2007-2008 har Kod-Knäckarna nu genomfört ett utvidgat projekt i tio kommuner: Bollnäs, Härnösand, Solna, Lidingö, Nacka, Huddinge, Strängnäs, Eskilstuna, Askersund och Arvika.

Projektet når cirka 10 000 föräldrar och 500 lärare, samt samma nyckelgrupper som i Vallentunaprojektet.

Detta projekt har genomförts med stöd från Riksbankens Jubileumsfond och Myndigheten för skolutveckling, kommunernas egna insatser, samt stöd från andra stiftelser.

Steg 3: Nästa mål är ett landsomfattande föräldraprojekt under läsåret 2009-2010. För att genomföra detta behöver Kod-Knäckarna först göra ett pilotprojekt för att även kunna nå föräldrar till barn med annat modersmål än svenska.

Därför översätter, bearbetar och anpassar föreningen under 2008 föräldramaterialet (cd och broschyr "Föräldrar – en resurs för sina barn) till fem olika språk (arabiska, persiska, sorani, somaliska och engelska), för att därefter kunna testa och utvärdera materialet.

Kod-Knäckarna kallar detta pilotprojekt "Att ge alla barn en chans".

För detta syfte har Kod-Knäckarna sedan lång tid en nära kontakt med Sveriges främsta läsforskare. Föreningen har också knutit kontakter med framstående forskare på området tvåspråkighet.

KOD-KNÄCKARNA

Steg 4: Kod-Knäckarna har även i sina kontakter med forskarna och kommunerna sett ett behov av ett konkret material med övningar riktade till föräldrar. Föräldrarna vet genom Kod-Knäckarnas material "Föräldrar – en resurs för sina barn" vilka moment som barn i riskzonen för läs- och skrivsvårigheter behöver öva mer på. Det nya materialet planeras att bli en dvd som visar exempel på konkreta och enkla övningar som forskarna och lässpecialisterna menar att man som förälder kan göra tillsammans med sitt barn för att stärka barnets språkutveckling när barnet är i sex- och sjuårsåldern.

5. REFERENSER FÖR KOD-KNÄCKARNAS PROJEKT

Ingvar Lundberg, professor i psykologi, inriktning dyslexi och läsforskning. Ingvar Lundberg ingick i referensgruppen i Steg 1. Han är en av de tio främsta forskarna i världen på sitt område.

Mats Myrberg, professor i specialpedagogik, Stockholms universitet, har ingått i referensgruppen i Steg 1 och Steg 2. Mats Myrberg är en av Sveriges främsta läsforskare. Han har bland annat gjort en översikt av läsforskningsområdet på uppdrag av Vetenskapsrådet och en annan översikt på uppdrag av Skolverket.

Dan Brändström, f.d. vd Riksbankens Jubileumsfond
Han har betytt mycket för projektet som helhet och dess möjligheter både att genomföra pilotprojektet i Vallentuna (Steg 1) samt fortsättningen i de tio kommunerna (Steg 2).

Martin Ingvar, professor i integrativ medicin vid Karolinska institutet, samt ordförande i Svenska dyslexistiftelsen. Martin Ingvar har följt och stöttat projektet genom dess olika steg.

Referensgrupp för projektet "Föräldrar – en resurs för sina barn"

Ingrid Bonde, f.d. generaldirektör, Finansinspektionen

Christina Hedman, logoped, doktorand tvåspråkighet, Stockholms universitet

Mats Myrberg, professor i specialpedagogik, Stockholms universitet

Richard Wahlund, professor i företagsekonomi/mediemarknad, Handelshögskolan

Referensgrupp för projektet "Att ge alla barn en chans"

Monica Axelsson, docent, Centrum för tvåspråkighetsforskning, Stockholms universitet

Kenneth Hyltenstam, professor, Centrum för tvåspråkighetsforskning, Stockholms universitet

Mats Myrberg, professor i specialpedagogik, Stockholms universitet